

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XIV

2016/1–2

Edukace mladých žen v rámci filozofie firmy Baťa a.s. do roku 1945

| *Education of Young Women in the Framework of Baťa Company
Philosophy up to the Year 1945*

Gabriela Culík Končítíková

Abstract:

Baťa Company started developing their own educational system as early as 1904. At that time, however, any courses were only random educational events aimed at momentary needs of the company, mostly in the field of engineering. Education was casual, short-term, and mostly in the form of short practical courses that were to help the employees to acquire skills necessary for new technological methods in the production. Only in 1918, when the School for New Employees was founded, we can talk about the company's attempt to provide systematic education through specialised institutions. It needs to be said that the term 'school' had, in the framework of Baťa Company management, various meanings. Even sets of training courses, or one of courses, would be called school. We can talk about a school in the sense of long-term and regular education only from 1918; even the School for New Employees would, from today's point of view, be considered rather a course than a school. It was a training course. The school in the real sense of the word was founded by the company only in 1925, when Baťa School of Work for Young Men was established. The main objective of this educational institution was to ensure the company had enough qualified young co-workers, the education of who was directly linked to the company needs and practical skills required by Baťa company. Students of this school were known as young men. Four years later, in 1929, the company concluded, that to complement young men, who acquired general education and are financially independent, it is also necessary for women to be equally well educated and independent. In reaction to this conclusion, the company established Baťa School of Work for Young Women. The objective of this school was to prepare young women for life in the dynamically developing town, whose ambition was to become the biggest footwear producing metropolis in the world. The aim of this research is to map education of these women and its influence on their later activities in the society. The research is based on using predominantly two methods, namely the method of oral history and the method of analysing historical data. Between 2009 and 2017, 44 surviving witnesses, women who had been educated in Baťa School of Work for Young Women before 1945, took part in this research.

Keywords:

Baťa School of Work for Young Women, Baťa, Tomáš Baťa, Baťa system of management, education, gender, upbringing

Představení výzkumu

Výzkum zaměřený na fenomén mladých žen probíhá již od roku 2009 a jeho cílem je mapovat vliv edukace někdejších mladých žen v Baťově škole práce na jejich pozdější život. Výzkum využívá převážně dvou výzkumných metod, a to metody orální historie a metody analýzy historických dat. Metoda orální historie je nástrojem pro mapování osobních výpovědí žen, které jakožto někdejší mladé ženy absolvovaly Baťovu školu práce. Jejich autentické výpovědi dosvědčují a osvětlují archivní zdroje, které představují fungování Baťovy školy práce. Osobní výpovědi pamětnic také pomáhají pochopit vliv Baťovy školy práce na život jedince a jednotlivé vazby mezi vzděláním – společným bydlením na internátech – prací v továrně.

Výzkum využívá dále metody analýzy historických dat, tato metoda je převáž-

ně využívána při analyzování archivních dokumentů, které jsou základem výzkumu. Tyto dokumenty jsou převážně součástí fondů Státního okresního archivu Zlín. Tento archiv ve svých fondech spravuje podnikový archiv firmy Baťa. Tyto fondy nabízejí podrobnou dokumentaci vztahující se ke každodennímu fungování Baťovy školy práce do roku 1945. Celkově tedy výzkum vychází z analyzování primárních zdrojů a osobních zkušeností přímých účastníků.

Do výzkumu bylo skrze metodu orální historie v letech 2009–2017 zapojeno 44 absolventek Baťovy školy práce. Tyto ženy absolvovaly Baťovu školu práce pro mladé ženy do roku 1945 a své studium zakončily úspěšným absolutoriem na této škole.

Poslání Baťovy školy práce pro mladé ženy

Baťova škola práce byla založena v roce 1929, tedy čtyři roky po založení Baťovy školy práce pro mladé muže. Obecně se traduje, že tato instituce vznikla jako reakce na potřebu zajistit pro mladé muže stejně vzdělané mladé ženy. Ze společenského hlediska je možné principiálně s tímto tvrzením souhlasit, avšak není možné opomenout fakt, že Tomáš Baťa a všeobecně firma Baťa silně uznávala rodinu jako základ společnosti a považovala za nutné vytvářet ve své firmě takové prostředí, které podporuje vznik zdravé rodiny. Za zdravou rodinu byla z dobového hlediska považována taková rodina, ve které muž a žena zaujímají stejně důležité postavení. Již na základě této myšlenky není možné souhlasit s omylem, který se ve společnosti traduje, že Baťova škola práce vychovávala vzdělané hospodyně. Tato informace zapřičiňuje, že pohled na mladé ženy jakožto vzdělané hospodyně vyznívá poněkud pejorativně. Jedná se však pouze o desinformaci, která vychází z neznalosti filozofie vzdělávání mladých lidí ve firmě Baťa (SOkA Zlín, H1134 – 10, e.č. 1271, p.č. 002).

Cílem firmy Baťa nikdy nebylo vychovávat vzdělané hospodyňky, ale ukázat mladým dívkám možnosti, které jim nabízí dynamicky se rozvíjející metropole a firma. Představit možnosti, které nabízí moderní svět a naučit tyto mladé ženy se v tomto světě orientovat a žít. Cílem edukace mladých žen bylo vychovávat dostatečně emancipovanou ženu, která si však uvědomuje důležitost roli ženy, a to nejen ve společnosti, ale zejména v roli manželky a matky (SOkA Zlín, H1134 – 10, e.č. 1274, p.č. 037).

Poslání a kurikulum školy práce pro mladé ženy

První vzdělávací instituce tohoto druhu vznikla ve Zlíně, následně pak v dalších tzv. baťovských městech. Cílem této školy bylo vzdělávat mladé ženy, a to na základě využití stejných principů, jako v Baťově škole práce pro mladé muže.

Bez ohledu na to, odkud mladá žena pocházela, musela bydlet na firemních internátech. Bylo zcela běžné, že se na jedné světnici (dobový pojem) potkala děvčata z různých koutů republiky s těmi, která pocházela přímo ze Zlína. Bydlení na internátech bylo podmínkou pro studium na Baťově škole práce. Jednotlivé složky nebylo možné oddělit, protože společně tvořily celkové hodnocení působení mladé ženy u firmy Baťa (GARLÍKOVÁ 1998).

Baťova škola práce pro mladé ženy nebyla pouhou reakcí na to, že mladý muž potřebuje stejně vzdělanou mladou ženu, ale také na skutečnost, že samy dívky začaly poptávat vzdělávání ve firmě Baťa. Principiálně nebylo možné obě instituce sloučit, ačkoliv obě vycházely ze stejné filozofie, jejich účel byl odlišný (HAJNÝ 2010).

Přijetí na Bařovu řkolu práce pro mladé řeny

Bařova řkola práce pro mladé řeny se při svém zaloření již nemusela potýkat se stejnou nedůvěřivostí, jako tomu bylo, když vznikla Bařova řkola práce pro mladé muže. V roce 1929 již veřejnost věděla, ře řirma Bařa nenabízí mladým lidem pouze vzdělání v oboru řvec, ale všeobecné vzdělání, které je podpořeno zaměstnáním v továrně a zajiřtěním ubytování na internátech.

K přijetí bylo nutné absolvovat tzv. psychotechnické zkoušky, ty byly složeny ze všeobecných vzdělávacích testů, testů pozornosti, testů logického myřlení a testů ověřujících zručnost uchazeče. Přijetí bylo dále podmíněno zdravotní prohlídkou a doporučením z měřřanské řkoly. Celkové zhodnocení vhodnosti uchazeče k přijetí posuzovala přijímací komise.

Pokud byla uchazečka ke studiu přijata, byla uzavřena tzv. studijní smlouva mezi ní, jejími rodiči a řirmou Bařa. Jedním z bodů této dohody bylo například také ujednání, ře se mladá řena zavazuje nepřijímat od rodiny řádné dary a podpory po řas svého pobytu na internátu a zároveň se také zavazuje, ře své úspory, plynoucí z práce pro řirmu, nebude využívat k podpoře své rodiny, ale využije je k zabezpečení vlastní budoucnosti (SOKA Zlín, H1134 – 9, e.ř. 1887, p.ř. 001).

Přijímací zkoušky probíhaly větřinou dva dny, v pozdějších letech se možnost absolvovat je, rozřřila i do dalších měst. Zkoušky bylo možno absolvovat v téměř každém větřím městě, ve kterém byla prodejna řirmy Bařa. V pozdějších letech (1931/1932) byl do přijímacího procesu na Bařovu řkolu přidán ještě jeden mezistupeň, ve kterém bylo nutno podat řádost, zda vůbec může mladá dívka vyplnit přihlášku řádající o možnost absolvovat přijímací. Tento mezistupeň byl vyústěním situace, kdy se řádosti o přijetí nřkolinásobně překračovaly kapacitu řkoly (KONČITÍKOVÁ – KAřPÁRKOVÁ 2011).

Bařova řkola práce pro mladé řeny nabízela dívkám jedinečnou možnost rozhodnout o své budoucnosti. Řkola vznikla v době, kdy bylo ještě zcela běžné, ře vliv na výběr životního partnera měli rodiče a majetkové poměry. Pokud byly majetkové poměry rodiny nedostačující, musela se dívka mnohdy podvolit vůli rodičům a vzít si majetného manřžela, bez ohledu na vlastní vůli. Řirma Bařa nabízela dívkám vzdělání, ubytování a práci, která jim zajistila dostatečný příjem, který je osvobozoval od nutnosti mít dostatečné věno, nebo se provdat za movitého partnera. Řirma Bařa nabízela mladým dívkám možnost volby a svobodu. Zájem o vzdělání na Bařově řkole práce pro mladé řeny mnohonásobně převyšoval kapacitu této instituce, přestože vzdělání bylo spojeno s přířným internátním režimem a náročnou prací v továrně (Bařova řkola práce, Klub ABř).

řivot na internátě

řivot na internátě se řídil téměř totořnými pravidly, jako tomu bylo u mladých mužů. Pamětníci hodnotí řivot na internátech jako polovojenský a jejich hodnocení není nikterak přehnané. Stejně jako pro mladé muže, platil i pro mladé řeny přířný řád, který musely všechny dívky respektovat. Rozložení světnic nabízelo jen skromné prostory pro uskladnění vlastních věcí, bylo tedy zcela samozřejmé, ře větřina oděvůžřtávala v kuřru pod postelí. Internátní místnost s kapacitou 21 dívek nabízela pouze jednu společnou řatní skřín na kabáty, dva stoly a řtyři řidle. Ke studijním úče-

lům byly zřízeny učebny. Jak již bylo zmíněno, režim byl opravdu náročný, zejména z hlediska přísné organizace času (KONČITÍKOVÁ in KAŠPÁRKOVÁ 2010).

V ranních hodinách se na ně vztahoval obdobný režim, jako na mladé muže. Brzký budíček (v 5.55 hodin), následná rozcvička (u mladých žen se netrvalo na rozcvičce venku, za jakéhokoliv počasí, jako u mladých mužů, ale byl k ní využíván i společenský prostor internátů), následovala hygiena, úklid světnice a odchod na snídani. Mladé ženy také podléhaly kontrole vychovatelek, které dohlížely na to, aby mladá žena reprezentovala nejen sebe, ale také firmu Baťa. Dresscode mladých žen nebyl předepsán, měl být však vkusný. Zejména se dbalo na celkovou čistotu a upravenost. Po odchodu z internátu následovala snídaně v mladoženské jídelně na Obchodním domě, po snídani odcházely mladé ženy do továrny. Jako pro všechny ostatní spolupracovníky firmy i pro ně platila pracovní doba od sedmi do dvanácti hodin, následně pak dvouhodinová obědová přestávka. Tato přestávka měla sloužit převážně k odpočinku a zřejmě byla využívána k dokončení plnění denního plánu (SOKA Zlín, H1134 – 9, p.č. 0677).

Práce trvala do 17.00 hodin. Po té odcházely mladé ženy na internát, večeri a do Baťovy školy práce. Večerka se během let lišila, většinou však trvala do 21.45 hodin. Po té bylo možné využívat pouze studovny. Život na internátu byl součástí celkového hodnocení mladé ženy u firmy Baťa, byl hodnocen a bodován, a to jak individuálně, tak také skupinově. Ten způsob společného soužití naučil mladé ženy zejména kooperaci, odpovědnosti a řádu (SOKA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1887, p.č. 001).

Desatero mladé ženy:

1. Rozumná.
2. Ukázněná.
3. Ctnostná.
4. Upřímná.
5. Odvážná.
6. Pracovitá.
7. Čistotná.
8. Jednoduchá.
9. Přítelkyně všech.
10. Vždy dobré a veselé myslí.

Práce v továrně

Mladé ženy, stejně jako mladí muži, absolvovaly povinné zapojení do práce v továrně, která byla náročná. Z hovorů s pamětnicemi, někdejšími absolventkami Baťovy školy práce, jasně vyznělo, že práci v továrně i život na internátě vnímaly mladé ženy odlišně, než mladí muži. Pracovní tempo i polovojský život byly pro ženy mnohdy náročné a vzpomínají na něj jako na skutečnost, kterou bylo nutné překonat (KONČITÍKOVÁ 2015).

První rok strávila většina mladých žen v šicích a obuvnických dílnách. Jak vyplynulo ze studia archivních dokumentů, firma nepředpokládala, že by zde ženy pracovaly delší dobu, ale bylo podmínkou, že každá žena musela v dílně strávit minimálně šest měsíců a vyzkoušet různé pracovní pozice. Tato skutečnost měla zajistit, aby měla

Mladé ženy. Archiv Klubu Absolventů Baťovy školy práce, 2013. |

žena pochopení pro práci manžela a dokázala akceptovat skutečnost, že po práci nemusí mít vždy manžel dobrou náladu, protože je práce na dílně vysilující. Tato podmínka vycházela z celkové filozofie firmy, která se následně promítala například do systému kariérního růstu (vedoucím dílny se nemohl stát člověk, který dokonale neovládal většinu pracovních úkonů apod.). Empirickou zkušenost jedince s konkrétní činností považovala firma za nejlepší prostředek, jak pochopit práci ostatních (SOKA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1213, p.č. 0138).

Práce v továrně byla hodnocena a bodována. Vedoucí dílny úzce spolupracoval s internátní vychovatelkou a přednášející z večerních kurzů. Na dílně se hodnotila dochvilnost, pracovitost, zručnost, pilnost, schopnost kooperace a další.

Po prvním roce práce v továrně se mohly mladé ženy zapsat do dalších kurzů, které zajišťovaly dostatek pracovních sil na pozice jako zapisovatelka, telefonistka, knihovačka apod. Během těchto kurzů se často zapojovaly přímo do těchto oddělení na konkrétní pracovní místa, nemusely tedy nutně pracovat pouze ve výrobě.

Za práci v továrně náležela mladým ženám vždy mzda, a to hned od prvního týdne. Veškeré náklady si musela každá žena hradit sama, ze svého výdělků. Znalost hospodaření byla základním elementem výchovy mladých žen (viz dále v textu).

Práce v továrně byla osmihodinová, většinou se dbalo na to, aby byl dodržován pouze pětidenní pracovní týden. Z rozhovorů s pamětníci však vyplynulo, že v případně nutnosti někdy pracovaly i v sobotu, ale pouze ve výjimečných případech (SOKA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1213, p.č. 0138).

Schopnosti a povahové znaky:						Známka
Stupně bodování	1	2	3	4	5	
Chování	Chvali- tebné	Uspoko- jivé	Zákonné	Méně zákonné	Nezá- konné	
Výkonnost v práci	Velmi dobrá	Dobrá	Dosta- čuje	Slabá	Nedosta- tečná	
Jakost práce	Bez- vadná	Dobrá	Prů- měrná	Nedbalá	Špatná	
Chápavost	Rychlá a důkladná	Snadná	Pomalá	Těžká	Nechá- pavý-á	
Odpovědnost	Velmi svědo- mitý-á	Spolehlivý -á	Nedůsled- ný-á	Lehko- myslný-á	Nezodpo- vědný-á	
Poznámky						
Dne _____						
Podpis představeného						

1444 7-39 (84)

Hodnocení mladé ženy na dílně. MZA, SOKA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1213, p.č. 0138. |

Vzdělávání mladých žen v rámci Baťovy školy práce

Výuka na Baťově škole práce byla zaměřena převážně na humanitní předměty, ekonomické a společenské. Zvláštní postavení měla výuka cizích jazyků. V rámci studijních osnov bylo povinné studovat dva cizí jazyky, většina mladých žen však zavládala studium tří i více cizích jazyků a to v rámci dobrovolných kurzů. Studium na Baťově škole práce pro mladé ženy bylo čtyřleté.

Časová dotace na výuku se během let výrazně lišila. Představený výzkum se zaměřil na komparaci mezi lety 1929–1939, v tomto časovém období vzrostla až trojnásobně. V prvních letech probíhala výuka čtyřikrát týdně, a to v časové dotaci jedné vyučovací jednotky, která trvala 40 minut. V průběhu let se rozšířila, délka časové jednotky zůstala zachována.

První vyučovací jednotka trvala od 18.40 hod. do 19.20 hod., druhá vyučovací jednotka se konala od 19.25 hod. do 20.05 hod. Dva večery v pracovním týdnu (pracovní týden u firmy Baťa byl v rozsahu dnů pondělí až sobota, volným dnem byla pouze neděle) měl každý ročník BŠP pro mladé ženy volno.

Studium bylo zpoplatněno, a to ve výši 1 Kč za jednu vyučovací jednotku. Školní pomůcky, studijní materiály atd. si musela každá mladá žena hradit sama.

Komparaci jednotlivých ročníků a představení učebních osnov znázorňují následující tabulky (SOKA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1213, p.č. 0143).

Jméno a příjmení _____ rok narození _____ oddělení _____ práce _____

Čís.	Znak	1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň	4. stupeň	Celkový bod
	<u>Boduje komise.</u>					
1.	Celkový vzhled	velmi dobrý	dobrý	málo vliedný	odpuzející	
2.	Úpravnost	vzorná	vkusná	málo dbalá	neupravená	
3.	Chování	velmi slušné	slušné	nejisté	neslušné	
4.	Vystupování	hrdé	přímé	bojácné	zálučné	
5.	Mluva	vybraná	věcná	neurovnaná	hrubá	
6.	Úsudek	pohotový a přesný	přemýšlivý	nesamostatný	žádný	
7.	Otlišťadostivost	vysoke ofie	otlišťadostivá	nedoceňuje se	bez ofiů	
8.	Čte	hodnotné knihy	bez výběru	lehkou četbu	nečte	
	<u>Boduje vychovatelka.</u>					
9.	Osobní čistota	velmi pečlivá	pečlivá	málo pečlivá	nedbalá	
10.	Pořádek ve věcech	dokonalý	dobrý	málý	nepořádná	
11.	Společnost hledá	povznášejičí	jen pro zábavu	nevybírá	špatnou	
12.	Poměr k závodu	věrná	přátelská	nejasná	nespoehlivá	
13.	Poměr k představeným	ochotná	poslušná	ponížená	neupřimná	
14.	Poměr k sobě rovným	družná	snášeilivá	samotáčka	úskočná	
15.	Poměr k mužům	dbalá ofi	nezadá si	lehkomyslná	podléhá pudům	
16.	Životospráva	ukázněná	střídá	náročná	požitkáčka	
17.	Hospodaření	šetrná	rozumně vydává	rozhazuje	dělá dlhy	
18.	Školní prospěch	výborný	dobrý	dostatečný	nedostatečný	
19.	Nadání	velmi nadaná	nadaná	málo nadaná	necháapává	
20.	Sebevzdělání	snažívá	využívá příležit.	málo snahy	nevzdělává se	
21.	Otiitlivost	vyrovnaná	otiitlivá	přeoitiitlivělá	tupá	
22.	Vůle	průbojná	důsledná	poddaťná	slabá	
23.	Volný čas využije	moudře	činně	málo	zahálí	
24.	Sport a těles.výchova	vytrvalá	jednostranná	pohodlná	nezajímá se	
	<u>Boduje vedoucí.</u>					
25.	Poměr k práci	naděšená	přesná	povrchní	nedbalá	
26.	Výkonnost	rychlá a přesná	přišitlivá	pomalá	líná	
27.	Jakost práce	velmi dobrá	dobrá	nestejná	špatná	

Podpisy komise:

Podpis vychovatelky:

Podpis vedoucího:

Celkové hodnocení mladé ženy. MZA Brno, SOKA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1213, p.č. 0143.

První ročník

První ročník zahrnoval základní vzdělávací předměty, jako byla Matematika, Český jazyk a Cizí jazyk (z dobových dokumentů je možné zjistit, že povinný byl německý jazyk, další jazykové vzdělání bylo možné prostřednictvím kurzů). Dále obsah vzdělání prvního ročníku zahrnoval společenskou výchovu, hospodářskou výchovu, hudební výchovu a tělesnou výchovu. Během let se rozložení předmětů příliš nezměnilo, ale došlo k výraznému navýšení časové dotace. Došlo také k oddělení předmětů Německý jazyk a Hospodářská výchova. V počátcích Baťovy školy práce byla výuka cizích jazyků implementována v rámci konkrétních předmětů, v pozdějších letech (od školního roku 1933/1934) se vyčlenila na samostatný předmět. Studium cizích jazyků se mladé ženy věnovaly v rámci dobrovolných kurzů (SOKa Zlín, H1134 – 9, e.č. 1213, p.č. 0143).

1929

I. ročník – týdenní rozvrh předmětů na BŠP pro mladé ženy v roce 1929

První den	Německý jazyk a Hospodářská výchova
Druhý den	Vzdělávací četba
Třetí den	Německý jazyk a Společenská výchova
Čtvrtý den	Hudební výchova
Celkem	4 hodiny a 40 minut týdně

Tab. 1: Týdenní rozvrh předmětů I. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1929.

1939

I. ročník – hodinová dotace předmětů týdně na BŠP pro mladé ženy v roce 1939

Německý jazyk	3 hodiny
Český jazyk	3 hodiny
Počty	2 hodiny
Společenská výchova	2 hodiny
Tělesná výchova	1 hodina
Hudební výchova	1 hodina
Celkem	12 hodin týdně

Tab. 2: Týdenní rozvrh předmětů I. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1939.

Druhý ročník

V rámci druhého ročníku byly do studijních osnov zahrnuty předměty Zdravověda a Šití. V předmětu Zdravověda byly mladé ženy seznámeny se základy anatomie lidského těla. Cílem tohoto předmětu bylo také poučit mladé ženy o jednotlivých etapách lidského života, jako je pohlavní zralost, těhotenství, porod, šestinedělí a období menopauzy. Součástí výuky bylo také objasnění základních prvků zdravého a kvalitního života, jako je pohyb, zdravá strava, dostatek spánku, kvalita bydlení, oblečení a životní filozofie. Předmět Zdravověda obsahoval přednášky o základních hygienických návycích a jejich nepostradatelné funkci v životě člověka.

Cílem předmětu Šití bylo naučit mladé ženy zručné práci s šicím strojem, tak aby

byly schopny si samy ušít moderní a vkusné oblečení, oblečení na děti či manžela nebo doplňky do domácnosti. Mimo jiné výuka šití zahrnovala tzv. „modistství“, tedy nauku o módě, trendech a vkusu v odívání a v neposlední řadě také nauku o tvorbě střihů (SOkA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1220, p.č. 0176).

1929

II. ročník – týdenní rozvrh předmětů na BŠP pro mladé ženy v roce 1929

První den	Německý jazyk a Zdravověda (po půl roce Společenská výchova)
Druhý den	Šití
Třetí den	Německý jazyk a Vzdělávací četba
Čtvrtý den	Hudební výchova
Celkem	4 hodiny a 40 minut týdně

Tab. 3: Týdenní rozvrh předmětů II. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1929.

1939

II. ročník – hodinová dotace předmětů týdně na BŠP pro mladé ženy v roce 1939

Německý jazyk	3 hodiny
Český jazyk	2 hodiny
Společenský výchova	1 hodina
Zdravověda	1 hodina
Šití	3 hodiny
Hudební výchova	1 hodina
Tělesná výchova	1 hodina
Celkem	12 hodin týdně

Tab. 4: Týdenní rozvrh předmětů II. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1939.

Třetí ročník

Třetí ročník byl zaměřen na celkový kulturní rozvoj mladé ženy. Součástí výuky byly také pravidelné návštěvy v rodinách výše postavených žen, kulturních akcí, divadla, kina atd. Součástí výuky byl předmět Kulturní rozpravy, později v roce 1939 se předmět nazýval Kulturní výchova. Dalším předmětem věnujícím se kultuře byl předmět Bytová kultura. Mladé dívky se měly naučit vkusnému uspořádání bytu a domácnosti a umění vytvořit hezký a vkusný domov (SOkA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1220, p.č. 0176).

1929

III. ročník – týdenní rozvrh předmětů na BŠP pro mladé ženy v roce 1929

První den	Německý jazyk a Rodinná výchova
Druhý den	Šití šatů
Třetí den	Německý jazyk a Kulturní rozpravy (po půl roce Bytová kultura)
Čtvrtý den	Hudební výchova
Celkem	4 hodiny a 40 minut týdně

Tab. 5: Týdenní rozvrh předmětů III. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1929.

1939

III. ročník – hodinová dotace předmětů týdně na BŠP pro mladé ženy v roce 1939

Německý jazyk	3 hodiny
Rodinná výchova	1 hodina
Společenský výchova	1 hodina
Bytová kultura	1 hodiny
Kulturní výchova	1 hodina
Šití	3 hodiny
Hudební výchova	1 hodina
Tělesná výchova	1 hodina
Celkem	12 hodin týdně

Tab. 6: Týdenní rozvrh předmětů III. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1939.

Čtvrtý ročník

Čtvrtý ročník se od předešlých lišil pouze výukou vaření. Vaření bylo součástí volnočasových kurzů, které mohly mladé ženy navštěvovat ve svém volném čase. Proto se jako povinný předmět objevuje Vaření až ve čtvrtém ročníku výuky.

Předmět Vaření byl rozdělen do několika tematických celků:

- Vaření lidové stravy – jednalo se o vaření levné, chutné a výživné stravy, která měla být každodenní domácí stravou.
- Strava pro nemocné děti – recepty a příprava odlehčené a jemnější stravy.
- Příprava pohoštění pro hosty.
- Přípravy slavnostních pokrmů (SOkA Zlín, H1134 – 9, e.č. 1220, p.č. 0176).

1929

IV. ročník – týdenní rozvrh předmětů na BŠP pro mladé ženy v roce 1929

První den	Německý jazyk a Kulturní rozpravy
Druhý den	Vaření
Třetí den	Německý jazyk a Rodinná výchova
Čtvrtý den	Hudební výchova
Celkem	4 hodiny a 40 minut týdně

Tab. 7: Týdenní rozvrh předmětů IV. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1929.

1939

IV. ročník – hodinová dotace předmětů týdně na BŠP pro mladé ženy v roce 1939

Německý jazyk	3 hodiny
Rodinná výchova	1 hodina
Společenský výchova	1 hodina
Kulturní výchova	1 hodina
Vaření	6 hodin
Hudební výchova	1 hodina
Tělesná výchova	1 hodina
Celkem	14 hodin týdně

Tab. 8: Týdenní rozvrh předmětů IV. ročníku BŠP pro mladé ženy v roce 1939.

ky. Každá mladá žena si vedla tzv. Ročenku mladé ženy. V této ročence se sledovaly týdenní příjmy a výdaje. Stejně jako jinde ve firmě i u mladých lidí se ctíla zásada, že nikdo nesmí dostat nic zadarmo. Bylo běžné, že první dva roky výuky vedl dohled nad výdaji mladého člověka jeho vychovatel. Dokonalá znalost zacházení s financemi byla základním předpokladem pro uplatnění se ve firmě (KONČITÍKOVÁ 2012). Mladá žena si měla během čtyř let naspořit okolo 30.000–50.000 Kč.

Mladoženský kroj

Stejnokroj byl svátečním oděvem mladých žen a posiloval sounáležitost k firmě. Pořízení tohoto kroje patřilo k prvním vyšším finančním výdajům každé mladé ženy. Kroj se využíval pouze při slavnostních příležitostech, jako byly kulturní či sportovní akce. Ke každodennímu odívání využívaly mladé ženy neformálního oděvu. Během let se vzhled mladoženského kroje vyvíjel a měnil, zachována však zůstala podmínka jednotnosti. Kroj neměl pouze funkci reprezentační, ale také dobře propagoval firmu. Zástupy mladých dívek, které byly upravené, vzdělané a vychované, lákaly další mladé dívky, aby se i ony staly součástí firmy Baťa. Cena kroje se pohybovala okolo 200 Kč, tedy jednoho týdenního platu.

Mladé ženy ve stejnokroji. Archiv Klubu Absolventů Baťovy školy práce, 2010. |

Závěr

Fenomén mladých žen vybudovaný firmou Baťa znamenal mnohem více než pouhou edukaci hospodyňek, jak bylo na mladé ženy mnohdy pejorativně nahlíženo. Koncept Baťovy školy práce nabízel mladým ženám možnost volby a osamostatnění se. V době, kdy tato vzdělávací instituce vznikla, bylo zcela běžné, že doba vzdělávání se končila pro mladé lidi ve věku 14–15 let, poté následoval start pracovní kariéry a výběr oborů byl opravdu chudý. Mladým lidem většinou nezbývalo nic jiného, než se nechat zaměstnat v zemědělství nebo pokračovat v řemeslu svých rodičů. Uplatnění dívek na trhu práce bylo velmi složité, většinou nebylo jiné nabídky, než jít tzv. do služby, což znamenalo, že dívka fungovala jako pomocná síla v domácnosti movitější rodiny. Od dívek se také očekávalo, že se brzy provdají a přestanou být pro svou rodinu přítěží. Firma nabízela mladým ženám vše – vzdělání, ubytování a práci. Mladá dívka se tak nemusela provdat, ani nikde sloužit a zároveň přestala být závislá na finanční a hmotné podpoře rodiny. Život u firmy Baťa nabízel mladým ženám možnost volby a svobodu. Většina mladých žen si dokázala během studia naspořit dostatek financí, vzdělat se, získat vychování, naučila se fungovat v dynamicky se rozvíjející společnosti a neustále se rozvíjet.

V současné době je stále možné studovat fenomén baťovských mladých žen skrze metodu orální historie, a to prostřednictvím rozhovorů s absolventkami této školy. Tyto dámy jsou i přes pokročilý věk stále plny životního elánu, svou vitalitu připisují absolvování Baťovy školy práce. Shodně dodávají, že tato škola je nenaučila pouze dovednostem, ale zejména schopnosti překonávat překážky a hledat v každé situaci řešení.

Zdroje:

Archiv dobových fotografií Baťovy školy práce. Soukromý archiv Klubu Absolventů Baťovy školy práce. Uloženo ve vile Tomáše Bati.

BAŤA, T. 1932: *Úvahy a projevy*. Zlín.

Baťova škola práce. Vydáno členy Klubu absolventů Baťovy školy práce u příležitosti 70. výročí Baťovy školy práce jako přílohu 23. Číslo ZPRAVODAJE ABŠ. Soukromý archiv Klubu Absolventů Baťovy školy práce. Uloženo ve vile Tomáše Bati.

GARLÍK, V. – Garlíková, F. 1988: *Baťovy závody*. Speciální vydání pro TEDx Prague.

HAJNÝ, P. 2010: Marie Baťová: první dáma Zlína. Ve Zlíně: Nadace Tomáše Bati. ISBN 978–80–254–8882–9.

HORNÁKOVÁ, L. 2009: *Fenomén Baťa: zlínská architektura 1920–1960*. Zlín: Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně. ISBN 978–80–85052–77–0.

KAŠPÁRKOVÁ, S. a kol. 2010: *Vliv sociálního programu T. Bati a J. A. Bati na vzdělanost zlínského regionu. Historická tradice a současnost*. Brno: Paido, ISBN 978–80–7315–195–9.

KONČITÍKOVÁ, G. 2009: *Sociální program v podnikání Tomáše Bati zakladatele*. Bakalářská práce. Vedoucí práce Svatava Kašpárková. Zlín: FHS UTB.

LEŠINGROVÁ, R. 2010: *Baťova soustava řízení*. Uherské Hradiště: ISBN 978–80–903808–9–9.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. Archivní fond A68 BAŤA. I/4 – vedoucí činitele firmy. Pořadové číslo 00677.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. Archivní fond A68 BAŘA. I/4 – vedoucí činitele firmy. Pořadové číslo 00140.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. H1134 – 10. Archivní fond A69 BAŘA. II/6 – osobní/publikace. Evidenční číslo 001271. Pořadové číslo 002.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. H1134 – 10. Archivní fond A69 BAŘA. II/6 – osobní/publikace. Evidenční číslo 001274. Pořadové číslo 0037.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. H1134 – 9. Archivní fond Y68 BAŘA. II/5 – osobní/školenství. Evidenční číslo 1887. Pořadové číslo 01.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. H1134–12. Archivní fond C69 BAŘA. II/10 – osobní/sociální. Evidenční číslo 001131. Pořadové číslo 005.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. H1134–9. Archivní fond Y68 BAŘA. II/5 – osobní/školenství. Evidenční číslo 001220. Pořadové číslo 000176.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. H1134–9. Archivní fond Y68 BAŘA. II/5 – osobní/školenství. Evidenční číslo 001213. Pořadové číslo 000143.

Moravský zemský archiv – SOkA Zlín. H1134–9. Archivní fond Y68 BAŘA. II/5 – osobní/školenství. Evidenční číslo 001213. Pořadové číslo 000138.

Osobní archiv pamětnice doby paní Jindry Jabůrkové.

POKLUDA, Z. 2006: Sedm století zlínských dějin. Zlín: Esprint. ISBN 80–239–7200–6.

POKLUDA, Z. 2009: Ze Zlína do světa – příběh Tomáše Bati. Zlín: Nadace Tomáše Bati. ISBN 978–80–254–4591–4.

Ročenka mladé ženy. Soukromý archiv Klubu Absolventů Bařovy školy práce. Uloženo ve vile Tomáše Bati.

Soukromý archiv Klubu Absolventů Bařovy školy práce. IV/2 – Bařova škola práce. Uloženo ve vile Tomáše Bati.

Soukromý archiv Klubu Absolventů Bařovy školy práce. IV/2 – Internáty. Uloženo ve vile Tomáše Bati.